

Nieuwsbrief nr 3, december 2018

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Kampen. Deze leerstoel wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

Inhoud

<i>Boeken naar de Theologische Universiteit Kampen</i>	<i>2</i>
<i>Fondswerving en Commissie BILT</i>	<i>2</i>
<i>Berichten van de Leerstoel</i>	<i>5</i>
<i>Column van prof. dr. Sabine Hiebsch</i>	<i>7</i>
<i>Kerstpreek van Luther</i>	<i>8</i>

Boeken naar de Theologische Universiteit Kampen

In de vorige nieuwsbrief vertelde ik dat mijn vaders Lutherbibliotheek is nagelaten aan de Theologische Universiteit Kampen. Ik schreef: *'Hij was zeer betrokken bij wat eerst een onderzoeksplaats was aan de VU, toen een onderzoeksplaats in Kampen en nu een hoogleraarschap.(...) Hij zag de onderzoeksplaats en de leerstoel als een voortzetting van zijn wetenschappelijke Lutheronderzoek, zoals hij dit in de Amsterdamse tijd aan de UVA kon doen. (...) Mijn vader vond het wonderlijk en geweldig dat juist in Kampen aan de TUK zoveel belangstelling was voor Luther. Toen hij er geweest was op de feestelijke 'dies' op 6 december 2017, waar hij als een eregast behandeld werd, was hij er van overtuigd dat dit een goede plek was voor de Kooiman-Boendermaker Leerstoel. Daar was hij zodanig van overtuigd dat hij vervolgens besloot zijn Lutherbibliotheek na te laten aan de TUK. Nog voor hij overleed hoorde hij dat deze nalatenschap in dank werd aanvaard.'*

Maar hoe doe je dat eigenlijk, die nagelaten boeken aan een universiteit schenken? Je kunt niet een verhuishagen vol met de boeken laden en die vervolgens midden in de zomer afleveren bij de TUK. Dat was dan ook de vraag waarmee wij als kinderen bij het leegruimen van mijn vaders huis werden geconfronteerd. Wie ooit de studeerkamer van mijn vader heeft gezien, kan zich voorstellen om hoeveel boeken het gaat.

Welke boeken zouden interessant zijn voor de Theologische Universiteit Kampen? Alleen de Lutherboeken? En wat zijn eigenlijk interessante Lutherboeken? Dat is niet altijd eenvoudig te bepalen voor een leek. En zijn er andere boeken waar de TUK ook iets aan heeft? Hoeveel ruimte is er eigenlijk voor extra boeken op de TUK? Midden in de zomer was het niet mogelijk die vragen beantwoord te krijgen. Uiteindelijk hebben we in overleg met Sabine Hiebsch besloten om de hele wetenschappelijke bibliotheek (duizenden boeken) per plank te nummeren en te fotograferen. Vervolgens hebben we de boeken zonder selectie in dozen gepakt met dezelfde nummers. Deze dozen zijn voorlopig opgeslagen.

Zo kan Sabine met de bibliothecaris een indruk krijgen van wat er allemaal is en kan gekeken worden welke boeken interessant zijn voor de docenten en studenten van de TUK.

Die fase gaan we nu in. Voor de boeken die eventueel overblijven hopen we dan vervolgens ook een goede bestemming te kunnen vinden. Wordt vervolgd!

Conny Boendermaker

Fondswerving en Commissie BILT

Door de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting (KBLS) is aan de Theologische Universiteit Kampen (TUK) een bijzondere hoogleraarsplaats ingesteld. In de vorige nieuwsbrieven is hierover al uitgebreid geschreven. Deze leerstoel en het werk van de daarop benoemde hoogleraar prof. dr. Sabine Hiebsch achten wij van groot belang voor de lutherse traditie, de lutherse gemeenschap in ons land en de Protestantse Kerk in Nederland als geheel. Deze breedte, die beoogd wordt met de instelling van de bijzondere leerstoel, wordt tot uitdrukking gebracht in haar benaming *“Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme”*. Daarin wordt expliciet de door de professoren Kooiman en Boendermaker ingezette lijn doorgetrokken dat het niet alleen om theologie gaat, maar ook om de doorwerking daarvan in verleden, heden en toekomst.

Dat de bijzondere leerstoel gevestigd is aan de TUK, kent diverse redenen. Ten eerste heeft deze universiteit van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, een kerk waarmee de Protestantse Kerk in Nederland al sedert vele jaren betrekkingen onderhoudt, zich buitengewoon geïnteresseerd getoond in het binnen haar muren halen van onderwijs en onderzoek op het gebied van de lutherse traditie. Door de synode van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt wordt dit ‘eervol en heel bijzonder’ genoemd. Daarenboven bedient deze universiteit ongeveer één derde van het aantal studenten theologie van protestantse huize. Ten tweede impliceert deze leerstoel, naast die aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), een bredere aanwezigheid en zichtbaarheid van de lutherse traditie in het universitaire bestel. Dankzij hun keuzevrijheid kunnen ook de studenten van de PThU daarvan profiteren.

Het functioneren van de bijzondere leerstoel wordt zoals gebruikelijk geborgd door een daartoe ingesteld curatorium onder voorzitterschap van prof.dr. P.J.A. Nissen, hoogleraar Oecumenica aan de Radboud Universiteit, Nijmegen.

De bijzondere leerstoel aan de TUK wordt mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van een aantal sponsors. Die sponsors zijn evangelisch-lutherse gemeenten, lutherse fondsen en andere fondsen. Maar ook van particulieren en een buitenlandse bron komen donaties bij de stichting binnen. Tezamen met de morele steun die wij van alle kanten ontvangen, doet dat het bestuur goed.

Voor de ten minste zesjarige periode, gedurende welke wij de leerstoel in stand wensen te houden, is veel geld nodig. Met behulp van de sponsors proberen wij dat voor elkaar te krijgen. Het zal de lezers van de nieuwsbrief duidelijk zijn dat het bestuur hier veel energie in moet (blijven) stoppen. Die energie is de afgelopen maanden onder andere gestoken in een aanvraag om subsidie voor een zesjarige projectperiode bij de Commissie Bewaren en Inbrengen van de Lutherse Traditie (ComBILT).

In 2009 heeft de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland besloten vanuit de Solidariteitskas geld beschikbaar te stellen voor gemeenten die door middel van projecten een gezicht willen geven aan dat ‘bewaren en inbrengen van de lutherse traditie’. Op dit moment kunnen alle gemeenten, alleen of samen met meer gemeenten, een project in het kader van die lutherse traditie starten en er subsidie bij de commissie voor aanvragen. Jaarlijks is ongeveer € 275.000,00 hiervoor in beginsel beschikbaar.

Door de KBLS zijn alle lutherse gemeenten en de protestantse gemeenten waarin lutherse zijn opgegaan, benaderd en we hebben hen gevraagd om samen namens die gemeenten een door ons opgestelde aanvraag om subsidie bij de ComBILT in te dienen. Het is heel verheugend voor

ons te constateren dat tot nu toe een vierentwintigtal lutherse en protestantse gemeenten deze aanvraag ondersteunt. Dit najaar is door de ‘penvoerder’ van die gemeenten – de Evangelisch-Lutherse Gemeente Het Gooi – de gezamenlijke aanvraag ingediend. Een verkregen subsidie is dan bestemd voor het project van de KBLS: de financiering voor de eerste zes jaren van de bijzondere leerstoel aan de TUK.

Wij zijn nu in afwachting van de reactie van de commissie, maar ondertussen blijft de fondswerving toch onze aandacht opeisen.

In het begin noemden we de morele steun, die we van veel kanten ervaren. Deze komt ook van de lutherse synode en haar synodale commissie. Wij citeren: “Wij juichen het inderdaad toe dat de Gereformeerd Vrijgemaakte Universiteit deze leerstoel voor Lutherse theologie en geschiedenis heeft ingericht en wij waarderen dan ook uw steun aan het daar te ontwikkelen onderwijs en onderzoek. Wij zien dit als een welkome aanvulling op de leerstoel Lutherana in het opleidingstraject van predikanten aan de PThU.”. Van de subsidieaanvraag door die lutherse en protestantse gemeenten bij de ComBILT, hebben wij dan ook de synode en de synodale commissie op de hoogte gesteld.

Het is belangrijk dat de leerstoel aan de TUK er is en kan blijven bestaan. En ook dat er alles aan gedaan wordt om dat financieel mogelijk te maken. Daarom is elke gift of meerjarige toezegging welkom en een bijdrage aan het voortbestaan van de leerstoel. De KBLS is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) en dus zijn alle vormen van donatie voor de belastingaangifte aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

P.S.

Vlak voor het samenstellen van deze nieuwsbrief en het gereedmaken voor verzending bereikte ons via de ‘penvoerder’ het bericht dat de aanvraag om subsidie niet gehonoreerd wordt door de Commissie BILT. Wij zijn daarover zeer teleurgesteld en betreuren deze beslissing ten zeerste. Het lijkt wel alsof het waarborgen en uitdragen van de lutherse traditie en de theologie van Luther geen prioriteit voor deze commissie heeft. Zelfs niet als 24 lutherse en protestantse gemeenten waarin lutherse zijn opgegaan (meer dan de helft van het aantal gemeenten!), het subsidieverzoek ondersteunen.

Wij zullen ons de komende tijd beraden over hoe we nu verder gaan. Met het zoeken naar fondsen moeten we zeker doorgaan. Er is al veel bereikt en dat mag toch niet verloren gaan? Het professoraat van prof. dr. Sabine Hiebsch is immers het enige dat over onze lutherse geschiedenis gaat!

Berichten van de Leerstoel

Hoogtepunten in mijn werkzaamheden in 2018

Onderwijs

In het voorjaar heb ik samen met mijn collega prof. dr. Erik de Boer een blokweek over de reformatie verzorgd voor eerste- en tweedejaars bachelor studenten van de Theologische Universiteit Kampen (TUK). De eerste helft van de week ging over Luther, de tweede helft over Calvijn. Een van de centrale thema's was 'mannen en vrouwen in de reformatie'. De blokweek eindigde met presentaties door de studenten.

In augustus was ik uitgenodigd om samen met prof. dr. Wim Balke college te geven op de buitendag van *De Gereformeerde Theologen Studentenvereniging 'Voetius'*. De studenten die bij *Voetius* zijn aangesloten, studeren theologie aan de PThU. In de ochtend heb ik onder andere Luthers *Brief aan de christenen in Nederland* met de studenten gelezen, in het Duits. Het is altijd weer prachtig als studenten Luther in zijn eigen taal ontdekken.

In de herfst was ik een van de docenten in een mastermodule in het vak ethiek over 'verantwoord christelijk handelen in de maatschappij'. Ik heb colleges gegeven over Luthers *twee-rijken-leer*. Ook hier hebben wij alle Lutherteksten in het origineel gelezen en de studenten waren enthousiast daarover in hun evaluatie.

Lutherstudiegroep

In de door mij in 2004 opgerichte groep die bestaat uit onderzoekers, predikanten en studenten van verschillende kerkelijke achtergrond, uit de PKN, maar ook uit andere kerkverbanden, hebben wij dit jaar teksten van Luther gelezen over de inrichting van de gemeente en de diaconale zorg. Teksten uit de periode dat Luther net buiten de katholieke kerk was gezet en zelf kerkelijke structuren ging ontwikkelen. In de Lutherstudiegroep wordt rondom Lutherteksten het oecumenische gesprek geoefend en predikanten doen er kennis op over Luther die zij vervolgens weer inbrengen in hun gemeentewerk. Predikanten uit de PKN kunnen voor hun deelname een certificaat krijgen dat meetelt voor de permanente educatie.

Lezingen

Op de studiedag van de Katholieke Vereniging voor Oecumene in Den Bosch was ik een van de hoofdsprekers over het thema 'Herstel van kerkelijke gemeenschap: Hoever zijn wij?' Voor een groot publiek, waaronder de bisschop van het bisdom Den Bosch, mgr. Dr. Gerard de Korte, sprak ik over het Nederlands-lutherse perspectief op deze vraag aan de hand van het thema vrouwenordinatie (zie ook mijn artikel in *Elkkwartaal* 4-2018).

Na een lezing in 2017 werd ik opnieuw als spreker uitgenodigd door *Elim*, een zelfstandige 'Protestantse Vereniging op (Hervormd) Gereformeerde Grondslag', die onderdeel uitmaakt van de PKN gemeente Tilburg en ook een plaatselijke afdeling is van de Gereformeerde Bond. Ik sprak over Luthers *twee-rijken-leer*, toegespitst op het recht van verzet en wat zijn perspectief in de huidige maatschappelijke context kan betekenen.

Publicaties

Voor mijn inaugurele rede als bijzonder hoogleraar in Kampen koos ik als thema *Luther en Nederland: verleden – heden – toekomst*. (De tekst is [hier](#) te downloaden.)

Tijdens mijn inauguratie op 29 juni werd ook mijn nieuwste boek *Luther voor Leken* gepresenteerd. Volkskrant, Trouw, Reformatorisch Dagblad, Nederlands Dagblad en Friesch Dagblad schreven lovende recensies en ik hoor van veel predikanten en gemeenteleden dat zij het boek heel geschikt vinden voor het vormingswerk in de gemeente.

De Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechthorenden zal *Luther voor Leken* als braille boek uitbrengen en een gesproken versie op Daisy-cd.

Voor het Franse historische tijdschrift *Revue du Nord* schreef ik een artikel in het Frans over de geschiedenis van de Nederlandse lutheranen in de 16e en 17e eeuw, gebaseerd op een lezing gepresenteerd op een conferentie in Frankrijk in 2017. Dit artikel is ook opgenomen in de literatuurlijst van de zojuist uitgekomen *Dictionnaire des Pays-Bas au Siècle d'Or* van Willem Frijhoff en Cathérine Secretan. Er zijn ook verschillende Engelse publicaties van mijn hand verschenen: In *Luther in Context* (Cambridge University Press) een hoofdstuk over Luthers gezin en het leven in het Zwarte Klooster. In the *Dictionary of Luther and the Lutheran Traditions* een artikel over het Nederlandse lutheranisme en meerdere bijdragen in de *Encyclopedia of Martin Luther and the Reformation*, beide Amerikaanse boeken. Deze Engelstalige publicaties dienen ook als naslagwerken voor studenten en predikanten.

Conferenties

Ik heb dit jaar op vier internationale conferenties gesproken. Op de conferentie van de European Academy of Religion in Bologna sprak ik over *What is Dutch Lutheranism?*. Op de 8^e RefoRC conferentie die dit jaar plaatsvond in Warschau ging mijn presentatie over *Challenges of a religious minority: Educating Lutherans in the Dutch Republic*. In Toronto, op de conferentie van het Renaissance and Reformation Colloquium sprak ik over *Early Modern poor relief and the consequences for hospitality: The Amsterdam Lutherans as a case study*. Op de jaarlijkse Sixteenth Century Society & Conference, dit jaar in Albuquerque, organiseerde ik een sessie over het thema *Lutheran Confessional Culture: A comparison within the Early Modern North*. Mijn lezing in deze sessie had de titel: *Lutheran confessional culture within the minority context of the Dutch Republic*.

Internationale contacten

Voor mijn specialisme – Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme – zijn de contacten in de internationale onderzoeksgemeenschap van centraal belang. Om deze nog verder uit te bouwen heeft de TUK op mijn initiatief in het kader van het Europese Erasmus+ programma een contract getekend met de MF Norwegian School of Theology, Religion and Society in Oslo, een van oudsher lutherse universiteit. Ik werk daarbij in het bijzonder samen met prof. dr. Otfried Czaika, mijn collega kerkgeschiedenis in Oslo. Met het Erasmus+ programma van de EU wordt uitwisseling van wetenschappers, studenten en ondersteunend personeel mogelijk gemaakt. In september ben ik vier dagen in Oslo geweest om daar college te geven. Volgend jaar komt prof. Czaika naar Kampen om in een door mij georganiseerde mastermodule college te geven.

In november was ik opnieuw in Oslo, nu als lid van een promotiecommissie en opponent bij de verdediging van het proefschrift. Terwijl het in Nederland gebruikelijk is dat vijf à zes opponenten ieder zo'n tien minuten hebben voor een of twee vragen, zijn er in het Noorse systeem twee

opponenten die ieder een uur met de promovendus of promovenda in discussie gaan. Dit vroeg dus veel voorbereidingstijd, vooral ook omdat het proefschrift 700 pagina's telt!

Ik was dit jaar twee keer uitgenodigd door het LUMEN Center van de Universiteit van Aarhus, een centrum dat zich specifiek bezig houdt met lutherse confessionele cultuur en lutherse mentaliteiten. Het eerste bezoek ging over de voorbereiding van een groot internationaal onderzoeksproject waarvan ik deel ga uitmaken. Bij mijn tweede bezoek heb ik een seminar gegeven en een master class voor PhD studenten. Mijn thema was: 'Ecclesiology of a Lutheran minority in the Dutch Golden Age'.

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd

Letland, een moeilijk station op de Europese reformatieweg

De afdeling oecumene en buitenland van de EKD (*Evangelische Kirche in Deutschland*) heeft recentelijk een verslag uitgebracht met een terugblik op het Lutherjaar 2017¹. In een kleine twintig bijdragen worden momenten van oecumene beschreven. Een van deze bijdragen gaat over Letland.

In het weekend van 3./4. november 2016 ging in Genève een reformatieweg van start die dwars door Europa voerde, langs 67 steden die van belang waren voor de reformatie. De laatste stad, het laatste station waar de weg op 20 mei 2017 eindigde, was Wittenberg. Het 44e station was Riga, de hoofdstad van Letland, waar al in 1522, vijf jaar na de bekendmaking van Luthers 95 stellingen, de reformatie werd ingevoerd. Maar juist Riga was geen gemakkelijk moment van oecumene.

De *Evangelisch-Lutherse Kerk van Letland (ELKL)* had in juni 2016 besloten de vrouwenordinatie weer af te schaffen. (Zie ook mijn artikelen in *Elkkwartaal* 3-2016 en *Elkkwartaal* 4-2018.) Vanaf 1975 konden vrouwen tot predikant worden geordineerd, maar dat gebeurde in de praktijk alleen maar tussen 1975-1985 en tussen 1989-1992. Sinds in 1993 Janis Vanags aartsbisschop van Riga werd, is geen vrouw meer geordineerd. Het besluit van 2016 legde die bestaande praktijk in de kerkorde vast. Vanuit de lutherse wereldgemeenschap is met schrik en verontwaardiging op dit besluit gereageerd.

In de *Latvian Evangelical Lutheran Church Abroad* zijn daarentegen wel vrouwelijke predikanten en is sinds 2014 zelfs een vrouwelijke aartsbisschop.

Op 18 maart 2017, bij de opening van het station Riga op de Europese reformatieweg, werden de spanningen duidelijk zichtbaar. De organisatie had namelijk de leiding van het openingsprogramma niet in handen van bisschop Vanags gelegd, maar hiervoor Jana Jeruma-Grinberga gevraagd. Zij is tot predikante geordineerd in de *Latvian Evangelical Lutheran Church Abroad* in Groot-Brittannië en werd in 2009 bisschop in de lutherse kerk aldaar. In 2014 verhuisde zij naar Letland, maar kon daar door de afwijzing van vrouwenordinatie door bisschop

¹ https://www.ekd.de/ekd_de/ds_doc/momente_oekumene_2017.pdf

Vanags geen geestelijk ambt in de Letse Lutherse Kerk bekleden. Jeruma-Grinberga werkt sindsdien in de anglicaanse gemeente in Riga.

De eerste spreker die van Jeruma-Grimberga het woord krijgt is niet bisschop Vanags, maar bisschop Kirsten Fehrs uit Hamburg, tevens lid van de raad van de EKD. Fehrs beklemt toont in haar toespraak dat het in 2017 sterker dan in voorgaande reformatiejubilea om de internationale, oecumenische en *geschwisterliche* aspecten van de viering en herdenking gaat. Tegen nationalisme en uitsluiting in Europa wil de Europese reformatieweg juist een duidelijk teken voor gemeenschap zijn. Zij onderstreept 'dat ons meer verbindt dan scheidt en dat diversiteit een aanwinst is als zij in de geest van gemeenschap wordt geleefd'.

Maar bisschop Fehrs verzwijgt de spanningen niet die zijn ontstaan door het besluit van de lutherse Letse synode tegen de vrouwenordinatie. Zij bekritiseert dit besluit en waarschuwt: 'De *Evangelisch-Lutherse Kerk in Letland* zal vooral ook zichzelf schaden als zij het geestelijke potentieel van vrouwen niet gebruikt en hen terugzet in een ondergeschikte positie'.

De moed van de organisatoren en de toespraak van Fehrs illustreren dat gemeenschap niet gebouwd kan worden op het verzwijgen van spanningen, maar dat deze juist benoemd moeten worden.

De waarschuwing van bisschop Fehrs mag ook na 2017 nog in veel kerken gehoord worden.

Prof. dr. Sabine Hiebsch, *Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme*, Theologische Universiteit Kampen.

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding

Kerstpreek van Luther

Joop Boendermaker stuurde met kerst altijd een 'kerstgroet' rond aan zijn theologenvrienden. Hieronder de kerstgroet van 2016. Een stuk uit een preek van Luther. Best pittig misschien voor niet-theologen, maar deze zin is niet moeilijk te begrijpen: *Je moet Christus vinden in de doeken. Had Hij geweten dat het beter was hem onder de engelen te zoeken, dan had Hij ons dat wel gezegd. Voor de ware vreugde moet je naar beneden (...).*

Kerstmorgen 1527, Stadtkirche, Wittenberg.

Lucas 2,10: ***En de engel zei tot hen ---***

Het Evangelie wordt de herders verkondigd door het woord. Daar moet je goed aan vasthouden tegen de geestdrijvers die de H. Geest willen hebben (fressen... !) zonder het woord. Die herders, hoewel ze eerlijk en goed zijn, zo horen ze het toch niet rechtstreeks van de Heilige Geest zoals die 'geesten' bij ons die het uiterlijke woord verwerpen.

Kijk naar die herders! Goede mensen als ze zijn, ervaren ze het toch door het uiterlijke woord zoals ook Cornelius (Hand. 10). Daar gaat het immers zo: Cornelius had de heilige geest, maar hij kende Christus nog niet als zijn heiland, Petrus moest erbij gehaald worden en het hem zeggen door het uiterlijke woord.

En toch verheffen die 'geesten' zich en zeggen, dat je eerst de heilige Geest moet hebben, maar wie in het Evangelie verder wil komen, die moet niet meegaan met die geestmensen die het uiterlijke woord verwerpen. Die hebben niet ervaren wat het evangelie is en kan, ik heb daarvan meer ervaren dan zij.

*Blijf erbij hoe Hij zichzelf aan ons bekend heeft gemaakt. Want de duivel is er altijd mee bezig ons Christus af te beelden zoals Hij zichzelf **niet** bekend heeft gemaakt, en zoals de leugengeesten Hem maar proberen te vinden boven de wolken. Ik heb dat ook geprobeerd, maar dat is beenbrekerij (ich bin auch auf dieser Treppe geweest, ich hab aber ein Bein dabei gebrochen).*

Je moet Christus vinden in de doeken. Had Hij geweten dat het beter was hem onder de engelen te zoeken, dan had Hij ons dat wel gezegd.

Voor de ware vreugde moet je naar beneden, daar vind je dat kind dat je Schepper is en daar voor jou in de kribbe ligt. En dan zegt je hart: ik wil bij dat kind blijven, zoals het drinkt, gebaad wordt en sterft.

Want als die man weg is die nu vandaag verkondigd wordt, dan ben je verloren, hoe je ook zoekt. Zoek bij de engelen, zoek bij Rome, je vindt er niets. En dus belijdt ieder die in deze 'school' is geweest:

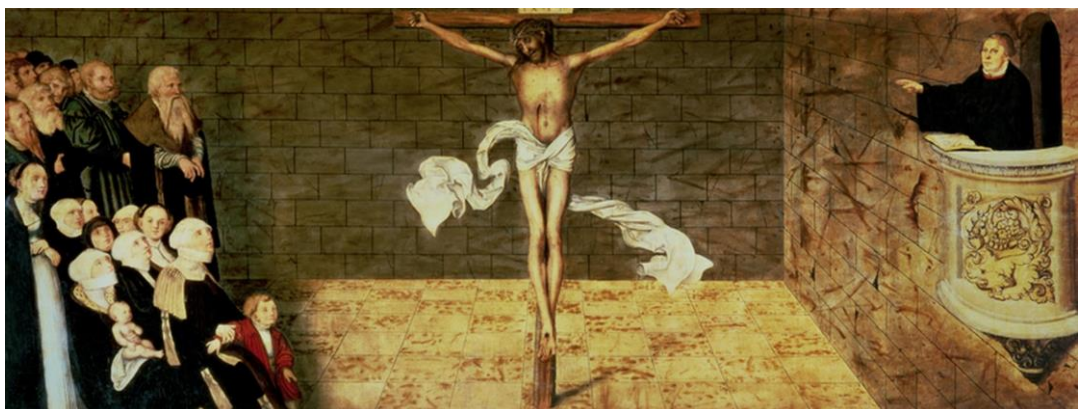
'Er is geen vreugde dan in dit kind. Is dat kind weg, dan is er alleen de hoge Majesteit en die is een schrik voor je, maar geloof de engelen en je bent zalig.

Zo groot is dit licht, mijn Heiland, dat ik kan zeggen: Maria, dit is jouw kind niet, jij hebt het niet gebaad voor jezelf, maar voor mij. Je bent wel zijn moeder, draagt het in je armen, wikkelt het in doeken, je hebt het in je moederschoot gedragen, maar voor mij is er nog een grotere eer dan die van het moederschap: Jij hebt een schat die ook mij toebehoort, dat mag mijn eer zijn en ik ken niemand die mij zo kan helpen als degene die jij op schoot hebt.

Alles kan donker worden, behalve dit kind en dan verstaan wij alleen nog maar deze engelenpreek:

Ik verkondig u grote vreugde

M.Luther

Luther in de Stadtkirche van Wittenberg, Atelier Cranach 1547

COLOFON

Secretariaat

E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

Penningmeester

Van Houtenlaan 31, 1945 SJ Beverwijk

T: 0251-235126

E: k.ten.broecke@kpnplanet.nl

KvK nr.: 68634641

IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41

BIC: INGBNL2A

T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

Prof. dr. Sabine Hiebsch

shiebsch@tukampen.nl

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar

secretariaat.kblstichting@gmail.com

